

Ταπείνωση και Αυτονομία (Χριστόφορος Παπαδόπουλος, Θεολόγος)

/ [Πεμπτουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)

Ταπείνωση [316] και Αυτονομία

Οι άγιοι ασκούνται στις αρετές υπομένοντας θλίψεις και ταλαιπωρίες με αυταπάρνηση, μιμούμενοι τον Χριστό. Αν ο άνθρωπος απαρνηθεί εντελώς τον εαυτό του κινούμενος σε ηθικό και ψυχολογικό επίπεδο, οπωσδήποτε θα πέσει σε βαριά ψυχική ασθένεια. Οι άγιοι εγκαταλείπουν την εμπιστοσύνη στον εαυτό τους και συνάμα προσφέρουν όλη τους την ύπαρξη στον Θεό, αποφεύγοντας μ' αυτόν τον τρόπο την απελπισία και τον αφανισμό [317]. Όσο απαρνείται ο άγιος τον εαυτό του, τόσο τον αποδέχεται ο Θεός και όσο ταπεινώνει ο άνθρωπος τον εαυτό του, τόσο τον εξυψώνει ο Θεός. Η ταπείνωση των αγίων είναι η «απόδειξη της ύπαρξης του Θεού» (αν θα μπορούσαμε να πούμε κάτι τέτοιο), γιατί αν δεν υπήρχε ο Θεός να τους εξυψώνει καθώς «μειώνουν» τον εαυτό τους, πολύ πιθανόν να έπεφταν στην απόγνωση ή και την κατάθλιψη. Ο λόγος που δεν συμβαίνει αυτό είναι διότι στην προσωπική τους ταπείνωση, προβάλλεται το πρόσωπο του Θεού και η ταπείνωσή Του. Έτσι βιώνουν

την απερίγραπτη αγάπη Του, μέσα στην οποία κάθε θλίψη βιώνεται ως χαρά και κάθε ταλαιπωρία ως ανάπαυση. Ο άγιος Σιλουανός ο Αθωνίτης λέει: «μόνον εις τους ταπεινούς εμφανίζεται ο Κύριος εν Πνεύματι Αγίω, και εάν δεν ταπεινωθώμεν, δεν θα ίδωμεν τον Θεόν. Η ταπείνωσις είναι το φως, εν ω δυνάμεθα να ίδωμεν τον Θεόν-Φως» [318].

Σε τελική ανάλυση, μόνο με την ταπείνωση μπορεί να υπάρξει αληθινή αυτονομία. Ο άνθρωπος ετερονομείται απ' την αμαρτία και τον διάβολο στον βαθμό που του λείπει η ταπείνωση και βασιλεύει εντός του η υπερηφάνεια, που αποτελεί, όπως ήδη αναφέραμε, «δαιμονιώδες ήθος» [319]. Οι άγιοι, έχοντας ισχυρό πόλεμο με τους δαίμονες, νίκησαν με την ταπείνωση την αμαρτία και οδηγήθηκαν στην αυτονομία. Σύμφωνα με την φιλοκαλική παράδοση, το ισχυρότερο όπλο κατά του διαβόλου και της αμαρτίας είναι η ταπείνωση. Ο διάβολος δεν έχει καμία εξουσία και δύναμη στον ταπεινόφρονα άνθρωπο, ακριβώς επειδή η ταπεινοφροσύνη είναι κάτι το οποίο δεν μπορεί να έχει, εξαιτίας της υπερηφάνειάς του, που αποτέλεσε την αιτία της δικής του πτώσης.

Ο ταπεινόφρων άνθρωπος έχει αληθινή αυτογνωσία, κάτι το οποίο είναι απαραίτητο για την εύρεση της ηθικής αυτονομίας. Το να γνωρίζεις ότι είσαι δημιούργημα και ότι έχεις «το είναι δεδανεισμένον» [320] δεν αποτελεί ανελευθερία. Οι ανθρωπιστές φιλόσοφοι υποστηρίζουν ότι αυτός που ταπεινώνεται, χάνει την ελευθερία του. Νομίζουν, για παράδειγμα, ότι ο άσωτος υιός που επέστρεψε στον οίκο του πατρός, υποτάχθηκε δουλικά στον πατέρα. Με

άλλα λόγια υποστηρίζουν ότι η άρνηση της υιότητας αποτελεί αυτονομία. Το να αναγνωρίζεις όμως με ταπείνωση ότι είσαι αυτό που είσαι δεν είναι ετερονομία, αλλά η αλήθεια [321]. Η ταπεινή γνώση του εαυτού δεν είναι δουλική υποταγή, αλλά μία εσωτερική νίκη κατά του εγωκεντρισμού [222], της κατεξοχήν δουλικής κατάστασης. Γι αυτό, παρατηρείται ότι ο άσωτος υιός δεν απελευθερώθηκε τελικά απ' την «εξουσία του πατρός», αλλά υποδουλώθηκε στα πάθη, με συνέπεια την «υπαρξιακή αποτυχία, την εξαθλίωση και τον φόβο» [323]. Η αληθινή αυτονομία υπάρχει στην γνώση της υιότητας, αφού ο Πατήρ είναι η αληθινή ταυτότητα του ανθρώπου και έτσι διαφυλάσσεται το αυθεντικό του είναι. Το ότι ο άγιος αναγνωρίζει ότι είναι παιδί του Θεού, αποτελεί πρώτα την αλήθεια του ανθρώπου και επομένως, την χαρά και την ειρήνη της ζωής του, χωρίς να περιορίζεται η ελευθερία του.

Προς ενίσχυση του παραπάνω λόγου, παρατίθεται η άποψη του αγίου Γρηγορίου Νύσσης, όπως παρουσιάζεται στις ομιλίες του: Εις τους Μακαρισμούς. Παίρνοντας αφορμή απ' το «μακάριοι οι πτωχοί τω πνεύματι» [324], λέει ότι πτωχεία εννοείται η ταπεινοφροσύνη και είναι πρώτα-πρώτα ιδίωμα του Θεού, όπως όλα τα χαρακτηριστικά της μακαριότητας που παρουσιάζονται στους μακαρισμούς. Έπειτα, κάνει σαφές το γεγονός ότι, παρόλο που όλα τα άλλα που παρατηρούμε στη θεία φύση υπερβαίνουν τα όρια της ανθρώπινης φύσης, «η δε ταπεινότης συμφυής τις ημίν εστι και σύντροφος τοις χαμαί ερχομένοις και εκ γης την

σύστασιν έχουσαν και εις γην καταρρέουσιν», έτσι είναι φυσικό και δυνατό στον άνθρωπο να μιμηθεί τον Θεό σ' αυτό και να λάβει την μακάρια μορφή [325].

Ο άγιος Ιουστίνος Πόποβιτς παρατηρεί για τον διάβολο ότι, λόγω κακής θελήσεως, έχει πάψει να είναι κτίσμα του Θεού και ίσως έχει ξεχάσει ότι κάποτε ήταν [326]. Γι αυτόν τον λόγο, ο άνθρωπος που λησμονεί ότι είναι κτίσμα του Θεού, μιμείται τον διάβολο και γίνεται ίδιος μ' αυτόν, μόνος και δυστυχισμένος. Στα πρώτα στάδια της πνευματικής τελείωσης, η ταπεινοφροσύνη παρουσιάζεται δύσκολη, λόγω της ισχυρής παρουσίας της αμαρτίας μέσα στον άνθρωπο. Στο στάδιο που ανήκουν οι άγιοι, η ταπεινοφροσύνη βιώνεται ως ελευθερία, αφού είναι η αλήθεια. Ο διάβολος, που αποκαλείται και πατήρ του ψεύδους [327], προσπαθεί να οδηγήσει τον άνθρωπο στο ψέμα, δηλαδή να τον κάνει να ξεχάσει τη συγγενεία του με τον Θεό, που όπως είπαμε, η λήθη του Θεού είναι πρόξενος της υποδούλωσης στα πάθη.

[Διαβάστε ολόκληρη τη μελέτη εδώ](#)

Παραπομπές:

316. Στις σελίδες που ακολουθούν, οι όροι ταπείνωση, ταπεινοφροσύνη και κένωση έχουν το ίδιο περιεχόμενο εκφρασμένο με διαφορετικό τρόπο, γι αυτό η ιδιαίτερη χρήση του καθενός όρου γίνεται για να τονισθεί η διαφορετική έκφανση του αυτού περιεχομένου.

317. Βλ. Νικοδήμου Αγιορείτου, Ο Αόρατος Πόλεμος, Ν. Σκήτη Αγίου Όρους 11η εκδ. 2015, σσ. 32-35.

318. Αρχιμ. Σωφρονίου, Ό.π., σ. 385.

319. Ιωάννου Σιναΐτου, Κλίμαξ 23, PG 88,965C.

320. Μαξίμου Ομολογητού, Έρμηνεία εις τὸ Πάτερ ἡμῶν, PG 90,893C.

321. Η ταπείνωση δεν είναι ξένη προς την φύση του ανθρώπου. Ο Γεώργιος Μαντζαρίδης σημειώνει: «Όσο προχωρεῖ (ο άνθρωπος) στήν ταπείνωση, τόσο πιό άνώδυνη καί φυσική τήν αίσθάνεται» Χριστιανική Ηθική II, σ. 72.

322. Ν. Μπερδιάεφ, Θεῖον και ανθρώπινον, (η υπαρξιακή διαλεκτική των σχέσις), μετάφραση-εισαγωγή-σχόλια Πρ. Π. Αντωνιάδου, Θεσσαλονίκη 1982. σ. 181. Πρβλ. Κώστα Δεληκωσταντή, Το ήθος της ελευθερίας, σ. 84.

323. Κώστα Δεληκωσταντή, Ό.π., σ. 85.

324. Ματθ. 5, 3.

325. PG 44, 1200D.

326. Αρχιμ. Ιουστίνου Πόποβιτς, Άνθρωπος και Θεάνθρωπος, σ. 67.

327. Βλ. Ιωανν. 8, 44.